

Slutrapport
Nyhetsvärderaren

**FORSKAR
FREDAG²⁰¹⁷**

NYHETSVÄRDERAREN

***FORSKARFREDAGS
MASSEXPERIMENT 2017***

VA-RAPPORT 2018:2

VA-rapport 2018:2

ISSN: 1653-6843

ISBN: 978-91-85585-90-8

Utgivare: Vetenskap & Allmänhet, VA, i april 2018

Box 5073, 102 42 Stockholm

Telefon: 08-791 29 00

Fax: 08-611 56 23

E-post: info@v-a.se

Webbplats: www.v-a.se

Författare: Thomas Nygren & Fredrik Brounéus

Layout: Pelle Isaksson

INNEHÅLL

Sammanfattning	5
Inledning och bakgrund	6
Metod	9
Resultat	12
1. Resultat från enkäten	12
2. Resultat från Nyhetsvärderaren	14
Diskussion	22
Fortsätt utforska!	24
Psst ...	24
Referenser	25

SAMMANFATTNING

Vilka nyheter rör sig i unga människors digitala nyhetsflöden och hur trovärdiga anser ungdomarna själva att nyheterna är? Detta var två dittills obesvarade forskningsfrågor som ForskarFredags massexperiment 2017 – Nyhetsvärderaren – skulle ge svar på.

Över 2 700 gymnasieelever deltog i experimentet, som genomfördes under veckorna 35 och 39 hösten 2017. Ungefär lika många högstadierelever var också med, men denna rapport handlar enbart om gymnasieelevernas resultat.¹

Resultaten från Nyhetsvärderaren visar att svenska ungdomars nyhetsflöden innehåller mest nyheter om politik/ekonomi/samhällsinformation och olyckor/brott (så kallade hårda nyheter) från etablerade nyhetssajter. Nyheterna hittas i första hand direkt på webben, och inte via sociala medier. ”Mjuka” nyheter (om sport, kultur/nöje, livsstil/kost/hälsa/medicin) är överlag mindre vanliga och uppfattas som mindre trovärdiga – med undantag av sportnyheter, som ses som mest trovärdiga av alla nyheter. Killar har mer sport i sina nyhetsflöden medan tjejer har mer nyheter om nöje och livsstil.

Elevernas nyheter kommer från många olika nätsidor, varav Aftonbladet.se är den mest populära. Nyheter från dagstidningar, kvällspress och public service (SR och SVT) ses överlag som trovärdiga. En del andra nyhetssajter, som mest vill locka till klick, upplever eleverna däremot som mindre pålitliga.

I motsats till vad man har trott tidigare tyder resultaten från Nyhetsvärderaren på att ungdomar i första hand läser och delar trovärdiga nyheter.

Ett stort tack till alla elever och lärare som hjälpte till att forska i Nyhetsvärderaren. Utan er hade det här projektet aldrig kunnat genomföras!

Thomas Nygren, forskare vid Uppsala universitet
Fredrik Brounéus, projektledare, Vetenskap & Allmänhet

Trevlig läsning!

Nyhetsvärderaren är ett samarbetsprojekt mellan Uppsala universitet, RISE Interactive och Vetenskap & Allmänhet. Projektet genomfördes med stöd från Vinnova.

¹ Anledningen till att vi bara har med gymnasieelever i rapporten är att forskning av det här slaget i regel samlar in målsmans godkännande om material från personer under 15 år ska användas i analyserna. I Nyhetsvärderaren ville vi att så många som möjligt skulle få lära sig nya metoder för digital källkritik; därför bjöd vi även in högstadierelever att vara med i själva experimentet. Överlag var det väldigt små skillnader mellan högstadierelevernas och gymnasieelevernas resultat, och rapporten ger därför ändå en bild av hur det ser ut för svenska tonåringar som helhet.

INLEDNING OCH BAKGRUND

I dag får många människor, särskilt unga, information och nyheter genom webbplatser och sociala medier. Många organisationer och individer använder internet och sociala medier för att kommunicera på ett balanserat sätt. Samtidigt finns det andra som utnyttjar kanalerna för att sprida rädsla och fördomar via falska nyheter. I större skala kan det handla om stater som vill störa andra länders samhällen, politiska rörelser som vill smutskasta motståndare eller religiösa extremister som vill värva medlemmar. De är ofta motståndare till ett demokratiskt, mångkulturellt och jämställt samhälle. Andra som sprider falska nyheter vill bara ha så många ”klick” som möjligt och försöker tjäna pengar genom otroliga rubriker.

För att skilja mellan sanna och falska nyheter behöver vi träna oss på att hantera digital information. Det är viktigt både för oss som individer och för hela samhället. För oss själva är det viktigt att basera våra beslut om till exempel hälsa och säkerhet på fakta och inte på rykten. För samhället är det viktigt att ha medborgare som utvecklar samhället i en positiv riktning där rykten och propaganda inte får ersätta kunskap.

Men hotet från falska nyheter ska varken underskattas eller överdrivas. Det ska granskas vetenskapligt och ses som en utmaning. Det är en utmaning som vi tillsammans tog oss an i massexperimentet Nyhetsvärderaren, när vi undersökte hur trovärdiga och mindre trovärdiga nyheter sprids till svenska ungdomar. Lärare och elever bidrog till ny forskning samtidigt som de tränade på att hantera nyhetsflöden på ett vetenskapligt och källkritiskt sätt.

Det är förstås viktigt att minnas att det finns gott om trovärdig information på nätet. Att tro att alla ljuger är lika fel som att tro att alla talar sanning!

FORSKNING OM SPRIDNING OCH LÄSNING AV NYHETER

Forskning om nyheter i digitala medier tyder på att traditionella massmedier, som morgontidningar och kvällstidningar, fortfarande har en stark ställning i Sverige (Statens Medieråd, 2015; Wadbring & Ödmark, 2014). Men det är stor skillnad mellan olika åldersgrupper och unga använder alltmer sociala medier för att ta del av nyheter (Statens Medieråd, 2015). Forskning om nyhetsspridning via sociala medier har visat att det främst är sensationella nyheter som delas. Nyheter som ligger nära i tid och rum delas mycket mer än nyheter från främmande länder och andra kulturer. Ofta är de mest delade nyheterna mycket förenklade (Wadbring & Ödmark, 2014).

Viktig information kan spridas över världen på ett ögonblick, men det gäller tyvärr

också lögner och rykten (Del Vicario, 2016; Mosesson, 2017). Forskare har sett att sanna rykten kan delas mer än falska på amerikanska Facebook (Friggeri et al., 2014). I en annan aktuell studie såg forskare att falska nyheter på Twitter fick mycket större spridning än sanna nyheter (Vosoughi, 2018).

I Nyhetsvärderaren tog vi hjälp från Sveriges lärare och elever när vi försökte besvara två forskningsfrågor:

1. Vilka nyheter finns i ungas nyhetsflöden?
2. Hur delas nyheterna?

Vi undersökte också hur trovärdiga ungdomarna tycker att nyheterna är, när de granskar dem på ett vetenskapligt sätt.

Resultaten i den här rapporten är baserade på nyheter från 2 644 svenska gymnasieelever.

METODER FÖR ATT AVGÖRA TROVÄRDIGHET

Forskning om källkritik tyder på att det inte räcker med hög utbildning och en allmänt kritisk attityd för att tolka nyheter på ett bra sätt. Det verkar vara svårt för alla att navigera i den digitala nyhetsfloden – oavsett om man är barn, tonåring eller professor. Alla kan luras av vinklade och falska nyheter. Det bästa sättet att avgöra om nyheter går att lita på är att hantera dem på samma sätt som professionella nyhetsgranskare. Det är då främst tre frågor som är viktiga att tänka på (Wineburg & McGrew, 2017):

1. Vem är *avvändaren* och vilka *avsikter* har hen?
2. Vilka *bevis* finns för olika påståenden i nyheten?
3. Vad säger *andra oberoende källor*?

Forskare har sett att professionella nyhetsgranskare använder nätets resurser för att avgöra *hur trovärdig avvändaren* är. Till exempel kan man använda sökmotorer (som Google) och uppslagsverk (som Wikipedia) för att ta reda om de som står bakom informationen har grumliga avsikter.

Nyhetsgranskare tittar på *vilka bevis* som används för påståendena som görs i nyheten. Är det till exempel forskningsresultat, statistik från myndigheter eller personliga berättelser?

De söker snabbt, men kritiskt, reda på vad det står om nyheten i *andra oberoende källor*, till exempel trovärdiga nyhetsbyråer.

Sammanfattningsvis räcker det alltså inte att läsa nyheten noggrant eller att klicka sig vidare på samma sajt. För att avgöra trovärdigheten *måste* man lämna sidan och leta information på andra webbplatser.

I den digitala världen är detta särskilt svårt eftersom online-medier stimulerar en snabb och ytlig läsning, med braskande rubriker, korta texter, och vinklade träfflistor baserade på popularitet och användarens nätvanor.

Att avgöra trovärdigheten på en nyhet kan verka enkelt, men det krävs träning och erfarenhet för att granska en nyhet på ett grundligt sätt.

METOD

För att besvara våra forskningsfrågor tog vi hjälp av gymnasieelever för att samla in nyheter från deras nyhetsflöden. Eleverna tränade samtidigt på att granska nyheter på ett vetenskapligt sätt. Eftersom det var viktigt att alla lärare och elever utförde experimentet på samma sätt fick lärarna en detaljerad handledning, en bildpresentation och det digitala verktyget Nyhetsvärderaren (en webbsida) som eleverna sedan använde för att granska nyheterna. Det var också viktigt att alla klasser genomförde experimentet under ungefär samma tidsperiod. Vi bestämde därför att det skulle utföras under antingen vecka 35 eller 39 hösten 2017. Läraren fick själv bestämma en lämplig dag.

Verktyget bygger på de vetenskapliga principerna för nyhetsgranskning (Wineburg & McGrew, 2017) och fokuserar främst på tre saker: (1) nyhetskällan, (2) vilka bevis som används i nyheten och (3) vad andra källor säger om samma nyhet (bild 1).

Nyhetsens trovärdighet

Hur trovärdig är nyheten när ni granskar:

Avsändaren ⓘ

☐ Inte trovärdig ☐ Varken eller ☐ Trovärdig

Användningen av bevis ⓘ

☐ Inte trovärdig ☐ Varken eller ☐ Trovärdig

Jämfört med andra sidor på nätet ⓘ

☐ Inte trovärdig ☐ Varken eller ☐ Trovärdig

Bild 1:
I Nyhetsvärderaren granskade eleverna nyheternas avsändare, bevis och jämförelse med andra nätsidor, för att bedöma trovärdigheten.

Bild 2:

Eleverna ger ett helhetsbetyg till nyhetens trovärdighet.

Slutsats, nyhetens trovärdighet

Inte alls trovärdig ————— Helt trovärdig

6

Varför gav ni nyhetens trovärdighet detta helhetsbetyg?

Därefter fick eleverna bedöma hur trovärdig nyheten var på en skala från 1 till 10 och kort motivera detta (bild 2).

Verktyget uppmuntrade eleverna att läsa ”på bredden” för att avgöra trovärdigheten – alltså att lämna nyhetens webbplats för att leta information på andra ställen.

Verktyget samlade även in nyheterna som eleverna granskade till en databas, så att elever, lärare och forskare kunde se vilka nyheter som rör sig i deras flöden och göra jämförelser.

Alla uppgifter samlades in anonymt och det går därför inte att spåra en nyhet tillbaka till eleverna.

Experimentet genomfördes i sex steg:

- 1.** Läraren visade en bildpresentation och gick igenom experimentet med eleverna.
- 2.** Alla elever fyllde i en enkät om digitala nyheter.
- 3.** Varje elev tittade i de digitala kanaler som hen vanligtvis använder (Facebook, Twitter, Snapchat, Instagram, bloggar, nyhetssidor, m.m.) och tog fram *den senaste nyheten*.

4. Eleverna arbetade tre och tre med att granska sina nyheter med verktyget Nyhetsvärderaren. Att arbeta i grupper om tre är bra både för forskningen och lärandet. Samtalet kring nyheterna bidrar till att man kommer fram till en gemensam slutsats. Forskare har också visat att det kan göra att man bättre förstår och kommer ihåg uppgifter (Player-Koro & Beach, 2015). Grupperna fick 30–40 minuter för att gemensamt granska gruppens nyheter.
5. Läraren ledde en gemensam genomgång i klassen, där varje grupp presenterade nyheter som de hade granskat.
6. Både lärare och elever fyllde i en enkät om hur det var att vara med i experimentet.

RESULTAT

Eleverna hjälpte till med forskningen på två olika sätt.

1. Genom att fylla i enkäten före och efter experimentet.
2. Genom att granska och skicka in nyheter med verktyget Nyhetsvärderaren.

I det här avsnittet kommer vi att gå igenom resultaten från både enkäten och Nyhetsvärderaren.

1. RESULTAT FRÅN ENKÄTEN

Sammanlagt deltog 2 748 gymnasieelever i experimentet. 104 elever ville inte att deras granskningar skulle användas i forskning. Resultaten är därför baserade på de andra 2 644 elevernas granskningar.

1 231 elever gick i ettan på gymnasiet, 896 gick i tvåan och 517 gick i trean. Eleverna gick på 19 olika program. De vanligaste programmen var samhällsvetenskapligt (30 %), naturvetenskapligt (19 %), ekonomiskt (19 %) och estetiskt (12 %) program.

Av deltagarna var 57 procent tjejer, 39 procent killar och 3 procent svarade att de hade en annan könsidentitet.

HUR TAR ELEVERNA DEL AV NYHETER?

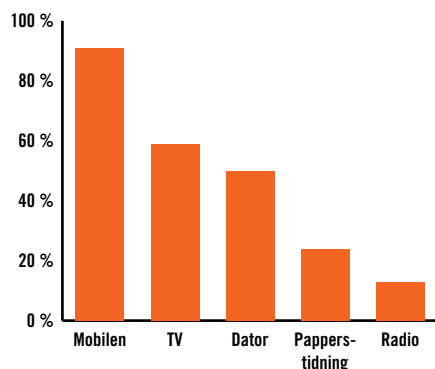
Nio av tio elever svarade i enkäten att de använder mobilen för att ta del av nyheter. Sex av tio ser på TV, och hälften använder datorn. En fjärdedel läser papperstidningar och lite drygt en tiondel lyssnar på radio för att ta del av nyheter (figur 1).

VAR PÅ INTERNET HITTAR ELEVERNA NYHETER?

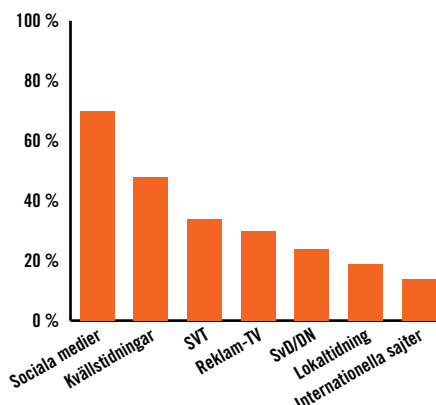
Sju av tio hittar nyheter på sociala medier. Hälften går till kvällstidningssajter. En tredjedel vardera använder SVT:s eller reklamfinansierade tv-kanalers webbplatser. En fjärdedel läser Svenska Dagbladet eller Dagens Nyheter på nätet, och en knapp femtedel läser lokaltidningar. Knappt en sjättedel använder internationella nyhetssajter (figur 2).

När vi bad eleverna ange en siffra för nyheternas trovärdighet, på en skala 1–10 (1 = inte alls trovärdig och 10 = helt trovärdig) blev medelvärdet 5.

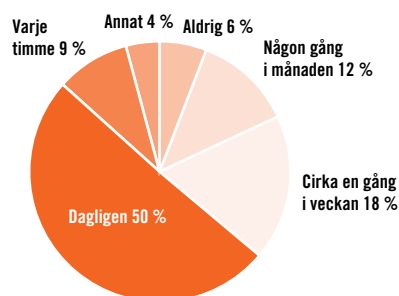
Figur 1: Så tar eleverna del av nyheter.

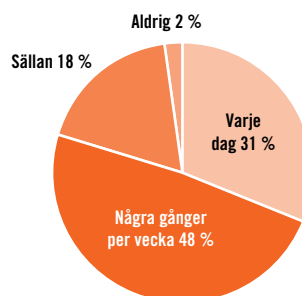
Figur 2: Här hittar eleverna sina nyheter på nätet.

Figur 3: Så ofta får eleverna nyheter delade via sociala medier.

Figur 4: Så ofta såg eleverna icke-trovärdiga nyheter i sina flöden.

HUR OFTA FÅR ELEVERNA DELADE NYHETER VIA SOCIALA MEDIER?

En av tio elever fick nyheter delade via sociala medier varje timme. Hälften fick dagligen sådana nyheter, och en av fem fick delade nyheter någon gång i veckan. Drygt en av tio fick delade nyheter någon gång i månaden, och cirka en av tjugo fick aldrig nyheter delade via sociala medier (figur 3).

HUR VANLIGT ÄR DET MED NYHETER SOM INTE KÄNNES TROVÄRDIGA?

Nästan en tredjedel av eleverna svarade att de *varje dag* såg nyheter som inte var trovärdiga i sina nyhetsflöden. Hälften såg sådana nyheter *några gånger per vecka*, en av fem *sällan* och en av femtio *aldrig* (figur 4).

2. RESULTAT FRÅN NYHETSVÄRDERAREN

Tillsammans skickade eleverna in 2 703 granskade nyheter i verktyget Nyhetsvärderaren. Vi gick igenom alla granskningarna för att se att verktyget hade fungerat som det skulle och för att gallra bort granskningar som t.ex. var ofärdiga eller hade skickats in flera gånger. När gallringen var klar fanns det 2 617 nyheter att analysera.

VILKA NYHETER HITTADE ELEVERNA?

De flesta av nyheterna som eleverna granskade och skickade in med Nyhetsvärderaren kom från nyhetssidor på nätet. De fem vanligaste domänerna (nyhetssidorna) var:

1. Aftonbladet
2. Expressen
3. Nyheter24
4. Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet
5. Sveriges Radio och Sveriges Television

I figur 5 visas vilka kategorier eleverna ansåg att nyheterna tillhörde. Vanligast var *politik/ekonomi/samhällsinformation* och *olyckor/brott*, som tillsammans stod för två tredjedelar av nyheterna. Sådana nyheter kallas ofta ”hårda” nyheter. Bara en knapp tredjedel av elevernas nyheter var ”mjuka” nyheter (*sport, kultur/nöje, livsstil/kost/hälsa/medicin*).

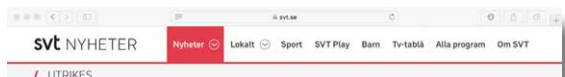

Figur 5: Nyhets-kategorier som eleverna rapporterade in via Nyhetsvärderaren.

1. Politik/Ekonomi/Samhällsinformation	34 %
2. Olyckor/Brott	32 %
3. Kultur/Nöje	14 %
4. Sport	7 %
5. Livsstil/Kost/Hälsa/Medicin	7 %
6. Annat	6 %

OLIKA KÖN – OLIKA NYHETER?

I Nyhetsvärderaren angav eleverna om deras grupp bestod av enbart tjejer, enbart killar eller var en blandad grupp. Hårda nyheter (*politik/ekonomi/samhällsinformation* och *olyckor/brott*) var vanligast bland både tjejer och killar i alla åldersgrupper. Däremot var skillnaderna större när det gäller mjuka nyheter. *Kultur/nöje* och *livsstil/hälsa* var vanligare hos tjejer, medan sportnyheter var vanligare hos killar (se figurerna 6–8).

"Stämningen här är euforisk, nästan galen"

Ingenting tyder på att den kontroversiella folkomröstningen bland kurderna i norra Irak kommer att ställas in. Allt talar för att de flesta kommer att rösta ja till kurdisk självständighet på måndag. SVT Nyheter Stefan Åsberg och Niclas Berglund är på plats i staden Erbil.

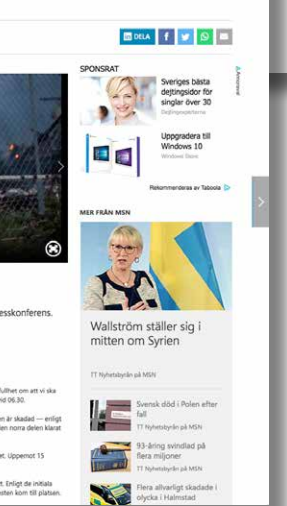
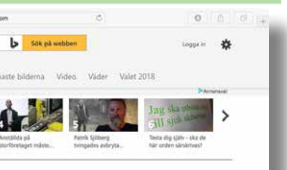
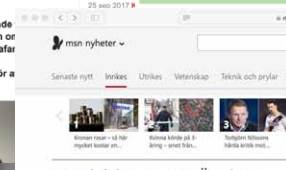
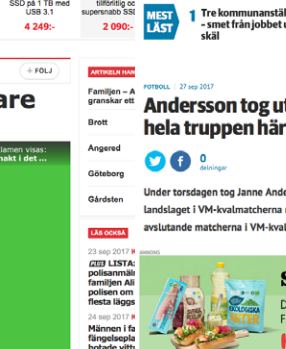
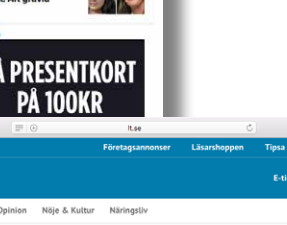
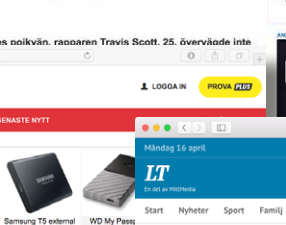
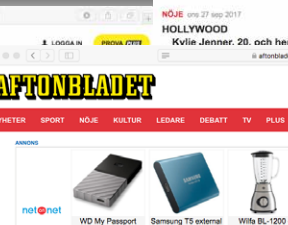
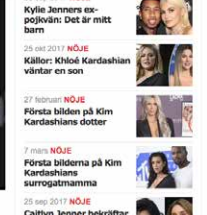
Så snabbt blev Kylie Jenner gravid

"Det kom som en fullständig överraskning för deras omgivning"

Kanye West

Kylie Jenner

Exempel på "hårda" och "mjuka" nyheter som eleverna granskade i Nyhetsvärderaren.

Figur 6: Nyheter i grupper med enbart killar.

1. Politik/Ekonomi/Samhällsinformation	32 %
2. Olyckor/Brott	35 %
3. Kultur/Nöje	8 %
4. Sport	14 %
5. Livsstil/Kost/Hälsa/Medicin	4 %
6. Annat	7 %

Figur 7: Nyheter i grupper med enbart tjejer.

1. Politik/Ekonomi/Samhällsinformation	31 %
2. Olyckor/Brott	28 %
3. Kultur/Nöje	21 %
4. Sport	3 %
5. Livsstil/Kost/Hälsa/Medicin	10 %
6. Annat	6 %

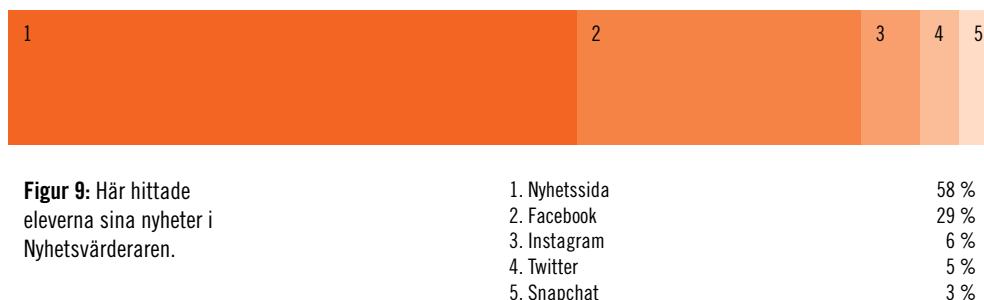
Figur 8: Nyheter i blandade grupper.

1. Politik/Ekonomi/Samhällsinformation	36 %
2. Olyckor/Brott	33 %
3. Kultur/Nöje	12 %
4. Sport	7 %
5. Livsstil/Kost/Hälsa/Medicin	7 %
6. Annat	6 %

NYHETER I SOCIALA MEDIER

De flesta eleverna gick direkt till en nyhetssida på nätet när de skulle hitta nyheter att granska. Färre än hälften (fyra av tio) av alla nyheter som rapporterades in kom från sociala medier (se figur 9).

Facebook hade nästan dubbelt så stor andel av nyheterna från sociala medier som Instagram, Twitter och Snapchat tillsammans. Twitter hade störst andel hårda nyheter, särskilt om *politik/ekonomi/samhälle*, medan mjuka nyheter var vanligare på Snapchat och Instagram (tabell 1).

Tabell 1. Vilka typer av nyheter är vanligast i olika källor?

	Politik	Olyckor	Kultur	Sport	Livsstil	Annat
NYHETSSIDOR	38 %	38 %	9 %	5 %	4 %	6 %
FACEBOOK	25 %	25 %	20 %	9 %	13 %	8 %
INSTAGRAM	19 %	20 %	31 %	18 %	8 %	4 %
TWITTER	54 %	19 %	13 %	6 %	6 %	2 %
SNAPCHAT	15 %	24 %	36 %	6 %	8 %	11 %

HUR TROVÄRDIGA ÄR NYHETERNA?

Eleverna använde Nyhetsvärderaren för att värdera tre delar av trovärdigheten hos varje nyhet:

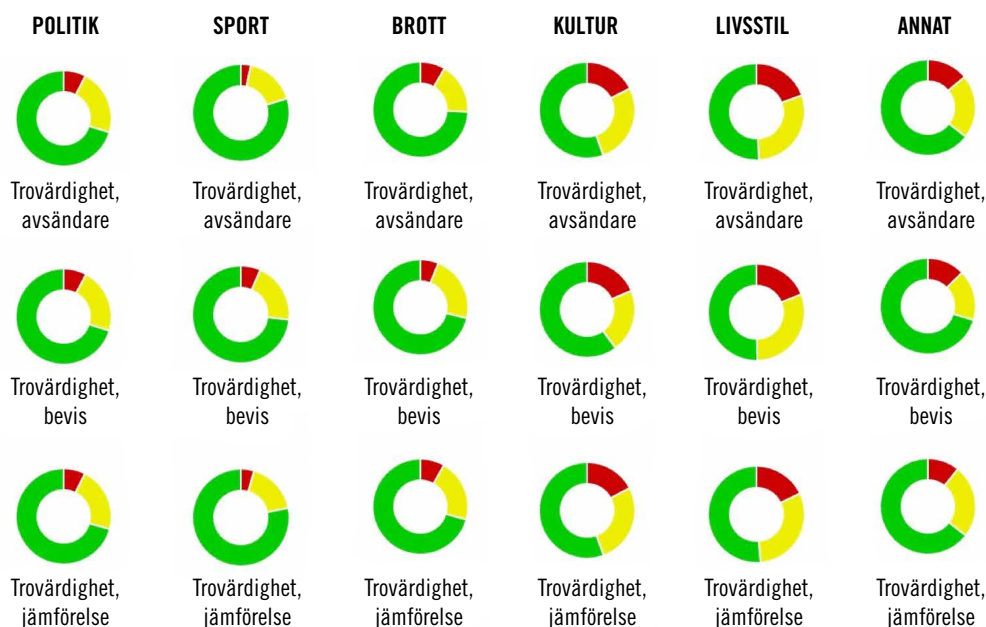
1. nyhetens avsändare
2. vilka bevis som används
3. vad andra källor säger om nyheten.

De betygsatte varje del med *trovärdig*, *inte trovärdig* eller *varken eller* (se bild 1 och figur 10).

När det gäller det sammanvägda betyget för nyhetens trovärdighet, satte eleverna ett värde mellan 1 (inte alls trovärdig) till 10 (helt trovärdig). Sportnyheterna fick högst medelbetyg (8,0), följt av *olyckor/brott* (7,0), *politik/ekonomi/samhällsinformation* (6,9), annat (6,7), *kultur/nöje* (6,4) och *livsstil/kost/hälsa/medicin* (5,7) (se figur 11).

Ett annat sätt att jämföra de olika nyhetskategoriernas trovärdighet kan vara att se hur stor andel av nyheterna som fick betyget "trovärdigt" på samtliga tre delar (avsändare, bevis, jämförelse) respektive "icke trovärdigt" på alla tre delar (figur 12).

Figur 10. Trovärdigheten hos olika typer av nyheter.
Grön = trovärdig; gul = varken eller; röd = inte trovärdig.

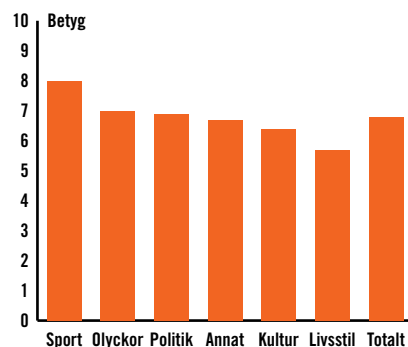

Trovärdiga nyheter om *politik/ekonomi/samhällsinformation* kom oftast från Sveriges Radio/SVT, Dagens Nyheter, Aftonbladet och Expressen. Icke trovärdiga nyheter om *politik/ekonomi/samhällsinformation* var till exempel nyheter om immigration från sajter som Infowars, Nya Tider och Flashback. Här fanns även rapporter och krönikor från nyhetssajten Nyheter24 och lajkat.se.

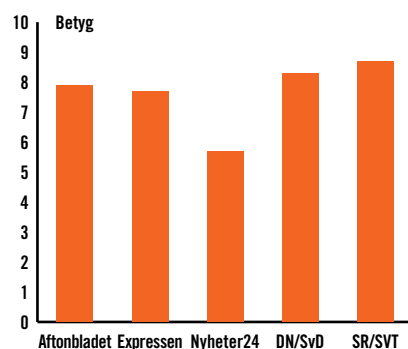
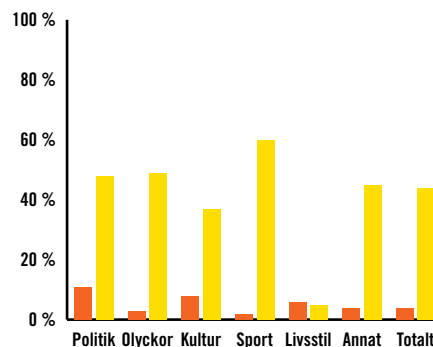
För *olyckor/brott* kom de trovärdiga nyheterna oftast från samma källor som för politik, särskilt från kvällstidningar. Även när det gäller *olyckor/brott* kom flera icke trovärdiga nyheter från Nyheter24. Flera grupper kommenterade att denna sajt hade missvisande rubriker, skrev dålig svenska och saknade trovärdiga bevis.

Bland de mjuka nyheterna ansåg eleverna att *sport* var mer trovärdigt än *kultur/nöje* och *livsstil/kost/hälsa/medicin*. Trovärdiga sportnyheter kom oftast från kvällstidningarna, men även från specialmedier som Fotbollskanalen och Hippi (hästtidning). Bara 3 procent av sportnyheterna kom från icke trovärdiga källor, att jämföra med 17 procent av kulturnyheterna och 19 procent av livsstilsnyheterna. Sportnyheter som bedömdes som icke trovärdiga handlade oftast om rykten om spelarövergångar.

Figur 11: Medelbetyg för nyheternas trovärdighet, på en skala från 1 (inte alls trovärdig) till 10 (helt trovärdig).

Figur 12: Andel nyheter som fick betyget "icke trovärdigt" respektive "trovärdigt" på alla delar (källa, bevis och jämförelse). Gul stapel = alla trovärdiga. Röd stapel = inga trovärdiga.

Figur 13: Medelbetyg för alla nyheter från de vanligaste nyhetssajterna på en skala från 1 (inte alls trovärdig) till 10 (helt trovärdig).

Bland nöjesnyheterna som uppfattades ha låg trovärdighet fanns spekulationer om att dokusåpa-kändisen Kylie Jenner var gravid. Hela 16 procent av nöjesnyheterna handlade om just detta. Överhuvudtaget var det vanligt att nöjesnyheter om kändisar fick låga trovärdighetsbetyg.

Lägst trovärdighet hade nyheter om *livsstil/kost/hälsa/medicin*. Som syns i figur 12 är livsstil den enda kategori som har en färre nyheter med betyget *trovärdigt* på alla punkter, än nyheter med *icke trovärdigt* på alla punkter. De färgade cirkelarna i figur 10 visar också att *livsstil/kost/hälsa/medicin* fick lägst trovärdighet på alla tre punkter: avsändare, bevis och jämförelse.

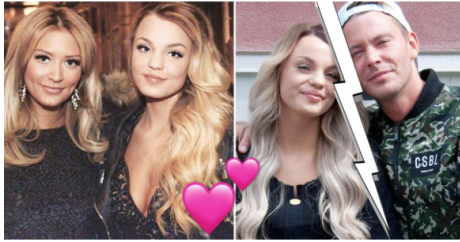
Medelbetyget *hos alla nyheter* från de vanligaste nyhetssajterna var: Aftonbladet (7,9), Expressen (7,7), Nyheter24 (5,7), DN/SvD (8,3) och SR/SVT (8,7) – se figur 13.

Jonnas flirt med Saga efter uppbrottet: "Har hånglat med varandra"

Webbadress:

<http://www.hant.se/jonnas-flirt-med-saga-efter-uppbrottet-har-hanglat-med-varandra/>

Nyheten hittades via

Nyheten har delats via: Snapchat

Nyheten handlar om

Kultur/Nöje

Avsändaren: **Inte trovärdig**

Användning av bevis: **Inte trovärdig**

Jämfört med andra sidor på nätet: **Inte trovärdig**

TROVÄRDIGHET: 1

av 10

"De tog det Jonna hade sagt och förvrängde och använde sig av en rubrik som skulle få mycket klick. Det som skrivs stämmer inte vilket Jonna har sagt själv på Snapchat."

Maria Ågren avskedas från regeringskansliet

Webbadress:

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/a/OwqK1/maria-agren-avskedas-fran-regeringskansliet>

Nyheten hittades via

Nyheten finns på en sida som jag/vi brukar besöka: aftonbladet.se

Nyheten handlar om

Politik/Ekonomi/Samhällsinformation

Avsändaren: **Trovärdig**

Användning av bevis: **Trovärdig**

Jämfört med andra sidor på nätet: **Trovärdig**

TROVÄRDIGHET: 9

av 10

"eftersom att aftonbladet känns som en trovärdig nyhetskälla och vi googlade på andra nyhetskällor om denna nyhet och det stod i princip samma sak/information."

Myndigheter flyttas från Stockholm

Webbadress:

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/a/72mBV/myndigheter-flyttas-fran-stockholm>

Nyheten hittades via

Nyheten finns på en sida som jag/vi brukar besöka: Aftonbladet.se

Nyheten handlar om

Politik/Ekonomi/Samhällsinformation

Avsändaren: **Varken eller**

Användning av bevis: **Trovärdig**

Jämfört med andra sidor på nätet: **Trovärdig**

TROVÄRDIGHET: 9

av 10

"Aftonbladet som källa anser vi relativt trovärdig, möjligtvis aningen vinklad information, men vi har hittat artiklar med samma information på flera andra populära nyhetssidor vilket stärker trovärdigheten ytterligare. Dessutom sänds senare live en presskonferens där statsministern själv ska tala om förslaget som denna nyhet handlar om, vilket gör att denna nyhet känns helt trovärdig."

Polisen håller presskonferens om nazistdemonstrationen

Webbadress:

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/polisen-haller-presskonferens-om-nazistdemonstrationen>

Nyheten hittades via

Nyheten finns på en sida som jag/vi brukar besöka: SVT nyheter

Nyheten handlar om

Politik/Ekonomi/Samhällsinformation

Avsändaren: **Trovärdig**

Användning av bevis: **Trovärdig**

Jämfört med andra sidor på nätet: **Trovärdig**

TROVÄRDIGHET: 9

av 10

"SVT är public service, är inte vinklade och där för att informera. Finns även liknande artiklar på andra sidor, t. ex Aftonbladet. Det finns egentligen ingen anledning att misstro källan men man kan aldrig vara helt säker, därav 9 av 10."

PL-stjärnan skadad efter bilolycka

Webbadress:
<http://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/a/ag02a/pl-stjarnan-skadad-efter-bilolycka>

Nyheten hittades via

Nyheten handlar om
Sport

Avsändaren: **Trovärdig**
Användning av bevis: **Trovärdig**
Jämfört med andra sidor på nätet: **Trovärdig**

TROVÄRDIGHET: 10

"Eftersom att det finns många källor som har kommit ut med samma nyhet. Manchester City (klubben som Aguero spelar för) har kommit ut och sagt att han ska undersökas av Citys läkare och har konfirmerat händelsen. Det finns även bilder på olyckan."

Är Kylie Jenner gravid? Här är bilderna som övertygar fansen

Webbadress:
<https://nyheter24.se/modette/livsstil/894174-ar-kylie-jenner-gravid-har-ar-bilderna-som-overtygar-fansen>

Nyheten hittades via
Nyheten finns på en sida som jag/vi brukar besöka: Nyheter24

Nyheten handlar om
Livsstil/Kost/Hälsa/Medicin

Avsändaren: **Inte trovärdig**
Användning av bevis: **Inte trovärdig**
Jämfört med andra sidor på nätet: **Inte trovärdig**

TROVÄRDIGHET: 1

"Vi hittade denna nyhet på nyheter24 och vi inser mycket snabbt att detta inte är trovärdigt, dels för att artikeln själv säger att de inte vet om det är sant eller inte och dels för att ingen annan "riktig" domän kan bekräfta detta. Avsänder är inte trovärdigt för fem öre, bör avgå med omedelbar verkan. När vi jämfört med andra har vi inte hittat någon som säger att detta stämmer och därför kan vi konstatera att detta inte är trovärdigt."

Två ungdomar knivskurna vid gängslagsmål i Helsingborg

Webbadress:
hd.se

Nyheten hittades via
Nyheten har delats via: Facebook

Nyheten handlar om
Olyckor/Brott

Avsändaren: **Trovärdig**
Användning av bevis: **Trovärdig**
Jämfört med andra sidor på nätet: **Trovärdig**

TROVÄRDIGHET: 10

"Källan gav ett trovärdigt intryck, skribenten stod med på källan. Vilket gör den mer trovärdig eftersom då kan man kolla upp person och om vad de står för och vad de skrivit innan. Vi kollade upp skribenterna och de det hade skrivit innan, vilket också verkade trovärdigt. HD är en trovärdig källa då man måste prenumerera och måste därför inte locka läsare på ett sätt som en kvällstidning måste. I texten förekommer inga egna åsikter och har många intervjuer, vilket är en preliminär källa som gör det mer trovärdigt. Vi hittade andra trovärdiga källor som skriver om samma händelse vilket ökar trovärdigheten i det de skriver."

Exempel på granskade nyheter.

DISKUSSION

VANLIGAST MED HÅRDA NYHETER

I ett demokratiskt samhälle är det viktigt att alla medborgare har tillgång till trovärdiga nyheter. Unga människor är samhällets framtid och det är därför viktigt att veta hur de tar till sig nyheter och hur trovärdiga nyheterna är. I Nyhetsvärderaren ser vi att trovärdiga nyheter om *politik/ekonomi/samhällsinformation* från etablerade massmedier är vanliga i elevernas nyhetsflöden. Samma sak gäller nyheter om *olyckor/brott*. Det var många fler sådana "hårda" nyheter som rapporterades än "mjuka" nyheter (*sport, kultur/nöje, livsstil/kost/hälsa/medicin*).

SKILLNAD MELLAN KÖNEN

Hårda nyheter är vanligast hos både tjejer och killar. Däremot ser deras nyhetsflöden olika ut när det gäller mjuka nyheter. Där är sportnyheter vanligare hos killar medan *kultur/nöje* och *livsstil/kost/hälsa/medicin* är vanligare hos tjejer. Det här tyder på att det kan finnas en skillnad mellan vilka nyheter som killar respektive tjejer tar del av. Kategorin *livsstil/kost/hälsa/medicin* innehåller en blandning av hårda nyheter om t.ex. forskning, och mjuka nyheter om t.ex. skönhet. I nästa version av Nyhetsvärderaren skulle man kunna dela upp kategorin, för att ge eleverna större valmöjlighet i hur de klassificerar nyheterna. Skillnaden kan också betyda att killar och tjejer ställs inför olika källkritiska utmaningar i sina nyhetsflöden.

MEST MJUKA NYHETER I SOCIALA MEDIER

Det verkar finnas en koppling mellan *typ av nyhet* och *avsändarens trovärdighet*. Till exempel kommer många livsstils- och nöjesnyheter från Instagram och Snapchat – sociala medier som fick låga trovärdighetsbetyg som avsändare. Twitter och Facebook fick högre betyg för trovärdighet, och hade en större andel hårda nyheter. Men överlag verkar sociala medier i första hand användas för att dela mjuka nyheter.

TROVÄRDIGA NYHETSFLÖDEN?

Eleverna satte överlag ganska höga trovärdighetsbetyg på sina nyheter. De 2 617 nyheterna fick ett medelbetyg på 6,8 på en skala från 1 till 10. Eftersom de flesta nyheterna kommer från etablerade massmedier, där professionella journalister står

för innehållet, så är det höga betyget inte oväntat. Men om vi tittar på resultatet från enkäten som eleverna fyllde i före experimentet får vi en lite annan bild: I enkäten var det 70 procent av eleverna som uppgav att de hittade nyheter via sociala medier, 48 procent via kvällstidningars hemsidor, och 34 procent via SR/SVT:s hemsidor. Medelbetyget för nyheternas trovärdighet var i enkäten en femma, och icke trovärdiga nyheter sågs *dagligen* av 31 procent, *några gånger per vecka* av 48 procent och *sällan* av 18 procent.

En möjlig anledning till skillnaden skulle kunna vara att elever valde att gå direkt till nyhetssajter oftare i Nyhetsvärderaren än de gör i normala fall. Visserligen fick eleverna instruktion att ta den senaste nyheten i sina flöden, men vi kan ändå inte veta säkert att nyheterna som de rapporterade i Nyhetsvärderaren motsvarar deras "verkliga" nyhetsflöden. De verkliga nyhetsflödena skulle i så fall kanske kunna innehålla en större andel nyheter delade via sociala medier, och med en något lägre trovärdighet.

UNGA HITTAR NYHETER

Att eleverna i Nyhetsvärderaren går direkt till etablerade nyhetssajter för att läsa nyheter om *politik/ekonomi/samhällsinformation* är ett tecken på att de kanske undviker att fångas i "filterbubblor" som uppstår när man bara läser nyheter som delas via sociala medier, av andra som tycker likadant som en själv. Resultatet kan tyda på att det är vanligare att unga människor *hittar* nyheter än att de får dem *delade* till sig. Det betyder också att de i första hand läser nyheter som är skrivna av professionella journalister.

BETALVÄGGAR ETT PROBLEM

Att eleverna väljer kvällstidningar (Aftonbladet/Expressen) oftare än morgontidningar (DN/SvD), trots att morgontidningarna får högre trovärdighetsbetyg kan bero på att många av artiklarna hos DN och SvD kräver att man har en prenumeration. Det är ett problem om tillgången till trovärdiga nyheter beror på om man har råd att betala eller ej. SVT och SR, som båda har högst trovärdighet och är gratis, hjälper till att överbrygga den här skillnaden.

MJUKA NYHETER MEST VINKLADE

De flesta vinklade nyheterna hittade eleverna bland mjuka nyheter, som *livsstil/kost/hälsa/medicin*. Det kanske inte känns som ett lika stort hot mot demokratin som falska hårda nyheter om politik och brott, men vinklade mjuka nyheter kan vara problematiska på andra sätt. De kan till exempel påverka ens självbild och hur man väljer att spendera sina pengar.

FORTSÄTT UTFORSKA!

Resultaten som vi beskriver i den här rapporten är bara en liten del av materialet i Nyhetsvärderarens statistik. Databasen är en guldgruva där det finns mycket kvar att upptäcka. Gå gärna in på www.nyhetsvarderaren.se/statistik och undersök själva. Ni kan bland annat jämföra olika årskurser, delar av landet eller nyhetstyper.

Vilka nyheter har till exempel fått betyget ”1” i trovärdighet? Vilka har fått betyget ”10”? Vad kan detta bero på? Finns det nyheter som har tolkats väldigt olika av olika elever? Hur – och varför?

Diskutera gärna era fynd och funderingar med oss i Nyhetsvärderarens Facebook-grupp, www.facebook.com/nyhetsvarderaren/!

PSST ...

Under hösten 2018 planerar vi att göra en Nyhetsvärderaren val-special, där elever får i uppdrag att granska digitala nyheter om svenska valet. Mer information om detta kommer i maj.

REFERENSER

Player-Koro, C., & Beach, D. (2015). ICT-enabled innovation in technology rich schools?. *Media, Technology and Lifelong Journal*, 11(1), 1-14.

Friggeri, A., Adamic, L. A., Eckles, D., & Cheng, J. (2014). Rumor Cascades. I *ICWSM*, s. 101-110.

Statens Medieråd (2015). *Ungar & medier 2015: Fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier*. <http://www.statensmedierad.se/publikationer/ungarochmedier/ungarmedier2015.381.html>

Vosoughi S, Roy D, Aral S. (2018). *The spread of true and false news online*. *Science*, 359, 1146–1151.

Wadbring, I., & Ödmark, S. (2014). *Delad glädje är dubbel glädje: En studie om nyhetsdelning i sociala medier*. Mittuniversitetet.

Wineburg, S. & McGrew, S. (2017) *Lateral Reading: Reading Less and Learning More When Evaluating Digital Information*, Working Paper No 2017.A1/Stanford History Education Group, sheg.stanford.edu, September 2017, <https://ssrn.com/abstract=3048994>

FORSKARFREDAG

— En del av europeiska Researchers' Night —

FORSKARFREDAGS MASSEXPERIMENT

— MEDBORGARFORSKNING I SKOLAN SEDAN 2009

Varje höst sedan 2009 har tiotusentals svenska elever hjälpt forskare att ta fram ny kunskap i ForskarFredags massexperiment. Experimenten skapar kontakt mellan forskare och skolan, och ger elever insikt i hur forskning fungerar. Massexperimenten är ett exempel på medborgarforskning (*citizen science*), ett snabbt växande globalt fenomen.

OM FORSKARFREDAG

Den sista fredagen i september är utlyst som European Researchers' Night av EU-kommissionen. Runtom i hela Europa anordnas aktiviteter där allmänheten kan träffa forskare och upptäcka hur spännande och vardagsnära forskning kan vara. I Sverige går evenemanget under namnet ForskarFredag och är landets mest spridda vetenskapsfestival. ForskarFredag samordnas av den ideella organisationen Vetenskap & Allmänhet, VA.

Läs mer om **ForskarFredag** och massexperimentet på www.forskarfredag.se

ForskarFredag finansieras av EU genom Horizon 2020 och Marie Skłodowska-Curie actions, GA No 722934.

